

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ

ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΚΛΙΜΑΤΩΝ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

1.

Κόρινθος.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς Πελοποννήσου, ἀπέναντι τῆς στερεᾶς, μεταξὺ δύο κόλπων, κεῖται ὁ τάφος τῆς ἀρχαίας Κορίνθου, τῆς ἀφνειοῦ, τῆς χρυσοστεφάνου, ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης δώματος, πλουσιοτάτης διὰ τοῦ ἐμπορίου, λαμπρᾶς διὰ πολυτέλειαν καὶ κομψότητα, κραταιᾶς μητρὸς πολλῶν καὶ ἀνθηρῶν ἀποικιῶν, περιφήμου διὰ τὰ ναυπηγεῖα της, εὐαρέστου διὰ τὰ θέλγητρα τῶν ἡδονῶν της. Ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ Ἀκροκορίνθου ἐβύθιζε τὸ βλέμμα εἰς τὰ κύκλω πελάγη, τὰ ὅποια ἐναγκαλιζόμενα τὴν Πελοπόννητον συνήρχοντο ἐκατέρωθεν φέροντα εἰς τοὺς πόδας τῆς ἀμφιθαλασσίου πόλεως τὰ προϊόντα τῆς Ἑσπερίας, καὶ ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν, τῆς Τύρου καὶ Φοινίκης, Καρχηδόνης καὶ τοῦ Λιβάνου, Ἰωνίας καὶ Περσίας, ἐναποταμιευόμενα εἰς τὸ γενικὸν τοῦτο ἐμπόριον ὅπου ἐφοίτων οἱ ξένοι παντὸς μεσογείου ἔθνης, Ὁ Ἰσθμὸς ἦτον ἡ καρδιά, εἰς ἣν συνέρρεον ὡς ἀρτηρίαι καὶ φλέβες ὅλαι αἱ τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης συγκοινωνίαι τῆς ἐμπορικῆς κυκλοφορίας της. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη τὴν

ἐφθόνησε θανάσιμως, ὡς ἐφθόνησε τὴν Καρχηδόνα καὶ τὰς Συρακούσας. Ἡ Ἑλλάς εἶχε παρακμάσει, ὅταν ἡ φιλόδοξος δημοκρατία ἔσπευδε παντὶ σθένει νὰ καταστρέφῃ πᾶσαν ξένην θαλασσοκρατίαν. "Οθεν ἡ Κόρινθος κατεστράφη διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας· οἱ πολῖται αὐτῆς ἐπωλήθησαν ὡς αἰχμάλωτοι, ἀνάστατος ἐγένετο ἡ βασιλὶς τοῦ ἐμπορίου, καὶ ἡ πυριφλεγὴς τέφρα τῆς ἔρρευσεν εἰς τὸν κόλπον τῆς ὁμωνύμου θαλάσσης. Ἀφῆρέθησαν αὐτῆς τὰ πάντα καὶ ἐλευθερία, καὶ κράτος καὶ ἐμπόριον, καὶ τὰ πλούτη, καὶ οἱ περικλεεῖς ἀγῶνες, καὶ αἱ ἡδοναί, καὶ τὰ κομψὰ μνημεῖα, καὶ οἱ βιομήχανοι κάτοικοί της, τὰ πάντα· δὲν ἔμεινεν ἄλλο ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων, εἰμὴ ἡ βουνώδης κορυφή της καὶ αἱ δύο θάλασσαι.

„ Many a vanished year and age
And tempest' s breath, and battle' s rage,
Have swep' t o'er Corinth; yet she stands,
A fortress formed by Freedom' s hands.
The whirlwind' s wrath, the earthquake' s shock,
Have left nntouched her hoary rock,
The keystone of a land which still,
Though fallen, looks proudly on that hill.

[Byron the Siege of Corinth.]

(Ἐνιαυτοὶ πολλοὶ καὶ αἰῶνες, καὶ θυέλλων πνοαί, καὶ ὁ ὄλεθρος τοῦ πολέμου ἐπὶ τῆς Κορίνθου διῆλθον· ἀλλ' εἰσέτι ἵσταται αὕτη τεῖχος ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας τὰς χεῖρας ἐγερθέν. Τῶν ἀνέμων ἡ ὀργή, καὶ τῶν σεισμῶν οἱ κλονισμοὶ ἀνέπαφον ἄφησαν τὸν ἀρχαῖον τῆς βράχον προπύλαιον μιᾶς γῆς, ἣτις, καίτοι πεσοῦσα ῥίπτει ὑπερηφάνως τὸ βλέμμα εἰς τὸν λόφον ἐκεῖνον.)

Προφῆται οἱ ποιηταί· καὶ ἡ φιλελεύθερος ὥδὴ τοῦ ἐνδόξου καὶ μουσοτραφοῦς τῆς Ἑλλάδος ἀγωνιστοῦ ἐπαλήθευσε μετ' ὀλίγον, ὅτε ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ φρουρίου τούτου ἡ πρώτη κυβέρνησις τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος ἐνεκαθιδρύθη. Μένουσιν ὅμως εἰσέτι ἔρημοι καὶ ἀδιάπλευ-

στει αἱ δύο θάλασσαι, ὑπὸ ἐλαφρῶν τρεχαντηρίων μόνων διαπερόμεναι. Ἄλλ' ἡ εὐνομία ἡ εἰρήνη καὶ ἡ πρόοδος τῆς γεωργίας καὶ τοῦ ἐμπορίου δὲν θέλουν λείψει νὰ ἀποδώσωσι εἰς αὐτὰς τὰ ἐξαιρετικά των προσόντα.

Ἀπὸ ταύτην τὴν πόλιν ἄρχομαι τῆς ἐπόψεως τῶν Ἑλληνικῶν κλιμάτων. Δὲν ἠξεύρω ἐὰν ἡ μέθοδος τὴν ὁποῖαν ἀκολουθῶ διὰ τοιαύτην περιγραφὴν εἶναι ἡ καταλληλοτέρα. Ναὶ μὲν εἰκὼν, καθ' ὃν τρόπον διαπραγματεύομαι τὸ ἀντικείμενον, δὲν παρουσιάζεται ὡς πανόραμα, ἀλλ' ἀναλύεται εἰς τὰ στοιχεῖα ὅσα συνθέτουσι τὸ κλίμα. Ἀπαιτεῖται ὅμως κάλαμος ἀμίμητος διὰ νὰ ζωγραφίσῃ τὰς σκηνογραφίας τῆς Ἑλλάδος, ἐνῶ τὰ ὀλίγα ταῦτα, ὡς ἀπὸ λαὶ παρατηρήσεις καὶ προτιθέμεναι μᾶλλον ἐπιστημονικὸν ἢ φιλολογικὸν σκοπὸν, ἐκτίθενται ἐνταῦθα ὡς ἔγιναν, εἰς τρόπον τὸν μᾶλλον ἀρμόζοντα πρὸς συλλογὴν καὶ ἐπιδιόρθωσιν αὐτῶν, ὑπαγόμεναι εἰς τόσας κεφαλαιώδεις κατηγορίας ἀναφορικῶς εἰς τὸν τύπον, τὸν αἶρα, τὰ ὕδατα, τὰς κράσεις καὶ ἐφεξῆς.

Τοπογραφία. Ὅριζων. — “ Ποσειδῶνος Προπύλαια. „ (Πίνδαρ.) “ Πύλη Πελοποννήσου. „ Διὰ τῶν ἐπιθέτων τούτων χαρακτηρίζεται καλλιστα ἡ θέσις τῆς Κορίνθου. Ἀπὸ τῆς ἄκρας τῆς γῆνους γεφύρας, δι' ἧς ζευγνύεται μὲ τὴν στερεὰν ἢ χερσύννησος, τοποθετημένη οὖσα ἡ πόλις προπύλαιον δύο θαλασσῶν, ὅπου τὰ ἐπίνεια αὐτῆς ὀλίγον ἀπ' ἀλλήλων διίστανται, ἐπίσης σχεδὸν ἀπέχουσα ἐκατέρωθεν ἀπὸ τὰς κλίμακας τῶν ἐλληνικῶν λιμένων, ἐχρησίμευε πρὸς διαμετακόμισιν τῶν ξένων προϊόντων “ καὶ ῥα δι' ὧς ἐποίει τὰς ἐκατέρωθεν ἀμοιβάς τῶν φορτίων πρὸς ἀλλήλους τοῖς τοσοῦτον ἀφεστῶσιν (ἐπινείοις) ” (α). “ Ἐκεῖτο δὲ ἑκαταί, ὅπου καὶ σήμερον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀκροκαρίνθου, ἐντελῶς κατ' ἄρκτον αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν ἐκτεινομένη “ . . . καλεῖται δὲ Ἀκροκόρινθος, οὗ τὸ μὲν πρὸς ἄρκτον

(α) Στράβων βιβλ. ἡ.

„ μέρος ἐστὶ τὸ μάλιζα ὄρθιον, ὑφ' ᾧ κεῖται
 „ ἡ πόλις ἐπὶ τραπεζώδους ἐπιπέδου χωρίου
 „ πρὸς αὐτῇ τῇ ῥίζῃ τοῦ Ἀκροκορίνθου, (α).
 Ἦτον κτισμένη ἐπὶ ἐνὸς ὑψώματος κατωφεροῦς παρὰ τῆς
 ὑπωρείας σχηματιζομένου, λήγοντος δὲ ἀποτόμως ἀπέναντι
 τοῦ βορρᾶ καθ' ὅλον του τὸ μῆκος ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς
 δυσμᾶς. Τὸ ἐκτεταμένον τοῦτο ὀρόπεδον κάτω ἀπὸ τὴν
 ῥίζαν τοῦ Ἀκροκορίνθου πρὸς τὴν πεδιάδα φερόμενον, δὲν
 εἶναι ὁμαλόν, ἀλλὰ παρουσιάζει ἀπὸ διάστημα εἰς διάστημα
 παραλλήλους πρὸς τὴν ἄρκτον κοπὰς τοῦ βράχου, ἔργον
 ὄχι μόνον τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς φαίνε-
 ται, ἀπὸ τὰς λείας τομᾶς, ὅπου ὑπάρχουσιν εἰσέτι σή-
 μερον χαραγμένα τὰ κοιλώματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων προσηρ-
 μόζοντο πιθανῶς αἱ διαπήξεις διαφόρων οἰκοδομῶν. Ἡ
 ἐσχάτη ἀπότομος ἀποκοπὴ τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ βρά-
 χου, εἰς τὴν ὁποίαν τελευτᾷ ἡ ὑπώρεια, ἐσχηματίσθη πα-
 ρὰ τῆς φύσεως. Ὑποκάτω τοῦ ὀροπέδου τούτου εὕρσκε-
 ται ἡ πεδιάς, ἡ κοίλη τῶν ἀρχαίων, ἐκτεινομένη μέχρι
 τοῦ αἰγιαλοῦ τὴν τοπογραφικὴν ταύτην διάθεσιν εὐστοχώ-
 τατα οἱ Ἕλληνες περιέγραψαν διὰ δύο μόνων λέξεων.

“ Κόρινθος ἐφρυά τε καὶ κοιλαίνεται. „
 ὀνομάζοντες ἐφρὺν τὴν ἀπότομον τῆς ὑπωρείας λήξιν.

Τὸ σχῆμα τῆς πόλεως ἦτο τραπεζοειδές. Ἡ μία τῆς
 γωνία προσερείδετο εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον, αἱ δύο αὐτῆς
 πλευραὶ ἐξετεινοντο ἢ μὲν πρὸς Α. ἢ δὲ πρὸς Δ. καὶ ἡ
 μακροτέρα ἀντικρίζουσα τὸν κόλπον πρὸς βορρᾶν ἐπεδεί-
 κνυε τὰ κομψὰ τοῦ Λεχαίου Προϋλαία. Τοιουτοτρόπως
 ἡ πόλις συνεκεντροῦτο πρὸς ἄρκτον, καὶ τοῦτο, ὡς θέ-
 λομεν ἰδεῖ, μετὰ λόγου πολλῆς προσοχῆς ἀξίου. Διὰ
 τὴν ἐκλογὴν τῶν τόπων ὡς πρὸς τὴν οἰκοδόμησιν, τὴν
 ὑγείαν, τὴν ὀπτικὴν ἁρμονίαν, οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀμί-
 μητοι. Πρὶν ὅμως ἐξηγηθῇ ἡ αἰτία τῆς ἐκθέσεως ταύ-
 τῆς τῆς Κορίνθου, σημειῶ ἐνταῦθα τὴν ὁποίαν ἔκαμα

(α) Σγράβων βιβλίον ἡ.

παρατήρησιν ἐφ' ὧσων ἑλληνίδων πόλεων ἐπεσκέφθην ὑπὸ ἀκροπόλεις ἢ φυσικὰ φρούρια ἐκτεθειμένων. "Ολαὶ αὐταὶ ἐκτίζοντο πρὸς Βορρᾶν τῶν ἀκροπόλεων, ἔνιαι ὀλίγον τι πρὸς τὴν ἀνατολὴν ἢ τὴν δύσιν κλίνουσαι, ἀλλὰ πάντοτε τὸ πλάτος αὐτῶν ἦτον ἀπέναντι τῆς ἄρκτου. Οὕτως ἔχουσιν αἱ Ἀθῆναι ὡς πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, ἢ Κόρινθος πρὸς τὸν Ἀκροκόρινθον, τὸ Ἄργος πρὸς τὴν Λάρισσαν ΒΔ, ἢ Ναυπλία πρὸς τὴν Ἀκροναυπλίαν καὶ τὸ Παλαμήδιον, ἢ Σικυῶν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς, αἱ Πάτραι πρὸς τὸ φρούριον ΒΔ. ὁμοίως διάκεινται αἱ Θήβαι πρὸς τὴν Καδμείαν, καὶ τολμῶ νὰ συμπεράνω τὸ αὐτὸ, ἐὰν ὅχι δι' ὅλας τὰς Ἑλληνίδας πόλεις, τουλάχισον διὰ τὰς ἀσυγκρίτως λόγῳ περισσοτέρας. Περίεργον εἶναι νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ αἰτία ἀφ' ἧς ὁρμώμενοι οἱ Ἕλληνες προετίμων τὴν ἐκθεσιν ταύτην. Δὲν ἤλκυεν αὐτοὺς τῆς θαλάσσης ἢ πλησιάσις, διότι ἐὰν τοιαύτη ἐξήγησις ἐφαρμόζεται εἰς τὴν Κόρινθον καὶ εἰς τὰς Πάτρας, δὲν ἀληθεύει διὰ τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι ἀπ' ἐναντίας κτιζόμεναι πρὸς μεσημβρίαν ἐγγύτεραι ἤθελον εἶναι τῆς Μουνυχίας καὶ τοῦ Φαληρέως ἀρχαίου τοῦ ἄστεος λιμένος πρὶν ὃ Θεμιστοκλῆς δώσῃ τόσῃν ἐπισημότητα εἰς τὸν Πειραιᾶ· ἀφ' ἐτέρου εἶναι γνωστὸν, ὅτι αἱ πλείσται, σχεδὸν ἅπασαι, τῶν παραλίῳν Ἑλληνικῶν πόλεων, δὲν ἔκειντο ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, ἀλλ' ἀπέιχον αὐτοῦ στάδιᾳ τινα διὰ τειχῶν μετὰ τῶν ἐπινείων συνδεόμεναι. Νομίζω δὲ, ὅτι ἐνγένηι ἡ πρὸς ἄρκτον θέσις εἶναι πρὸς τὴν ὑγίαν λυσιτελεστέρα, καὶ τοῦτο θέλω ἀποδείξει κατὰ τὸ παρὸν διὰ τὴν Κόρινθον.

Ἡ ἀπόστασις τῆς Κορίνθου ἀπὸ τὸν Ἰσημερινὸν πλησιάζει σχεδὸν τὴν τοῦ Πειραιῶς 37, 53, 37 (Πειραιῶς 37, 55, 42). Ἡ δὲ ἀπόστασις αὐτῆς ἀπὸ τὸν Μεσημβρινὸν τῶν Παρισίων εἶναι 20, 31, 50. Ἀλλὰ καίτοι ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ταυτίζεται σχεδὸν ὡς πρὸς τὸ πλάτος μετὰ τὴν Κόρινθον, τὰ κλίματα αὐτῶν κατὰ πολλὰ διαφέρουσι.

Ὁ ὀρίζων τῆς Κορίνθου περιστέλλεται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς ὡς τόξον κύκλου ὀριζόμενος ΝΔ, ἀπὸ τὰ ὄρ

216 ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΚΛΙΜΑΤΩΝ

τῆς Σολευγίας, Ν 4. ἀπὸ τὰ τῆς Σικυωνίας, εἰς τὸ μέσον δὲ τῶν δύο τούτων ὀρειῶν ἀλύσσεων ἀνυψοῦται ὁ ἀπότομος, πετρώδης καὶ ξηρὸς Ἀκροκόρινθος, οὗτινος τὸ κρημνώδες, τὸ ἄχαρι σχῆμα καὶ τὸ φαιὸν χρῶμα καταπιέζουσι τὴν ὕρασιν τοῦ θαλάσσης. Ἡ πρόοψις αὕτη τῆς ξηρᾶς φαίνεται πολλῷ μᾶλλον περιορισμένη διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος ἐπικρατοῦσαν ὁμίχλην· εἰς δὲ τὸν περιβλέποντα τὸν κόλπον δὲν παρουσιάζεται θέα τερπνὴ ὅσον ἡθέλε τις φαντασθῇ· τὸ πλατὺ πλευρὸν τοῦ Κιθαιρώνος καὶ τὰ ταπεινὰ ὄρη τοῦ Γερανίου καὶ τῆς Οἰνός, ὡς παραπέτασμα ἐγγύτατον ἐπιπροσθοῦσι τὴν ὀπτικὴν πρὸς τὸν ὀρίζαντα ἀκτίνα, ὥστε ἄλλο μέρος ὅπου νὰ πλανᾶται μακρὰν ἐλεύθερον τὸ βλέμμα δὲν μένει, εἰμὴ τὸ βορειοδυτικὸν τοῦ κόλπου, ἐφ' οὗ ἐξελίττονται αἱ γλαυκόχροαι κάρυφαὶ τοῦ Ἐλικῶνος καὶ τοῦ Παρνασσοῦ, ἐντὸς τοῦ αἰθέρος βαθμηδὸν ἀεροειδεῖς ἀποβαίνουσαι· ἡ πρόοψις τοῦ κόλπου ἐντεῦθεν εἶναι πολλὰ στενὴ· ὅθεν, εἰ μὴ δὲν λαμβάνομαι, ἡ εἰς τὴν ψυχὴν ἐντύπωσις τοῦ ὀρίζοντος τῆς Κορίνθου δὲν εἶναι τερπνὴ, φαιδρὰ, χαρίεσσα, ἀλλ' ἔχει τὸ ἀγροικὸν καὶ μελαγχολικὸν καὶ πένθιμον, θεωρουμένου ὡς παρουσιάζεται εἰς τὴν γυμνότητα αὐτοῦ. Ἡ ὠραιότερα τοῦ κόλπου θέα δὲν ἐποπτεύεται ἐντεῦθεν· εἰς τὴν παραλίαν τῆς Σικυωνίας δύο ἢ τρεῖς ἕρας μόνον τῆς Κορίνθου ἀπέχουσιν ἢ σκηνὴ διαφέρει, ἢ μᾶλλον, ἢ αὕτη οὕσα παρουσιάζεται ὑπ' ἄλλην ἔποψιν. Διότι περιθεᾶται τις τὴν ὁμαλὴν καὶ ἐκτεταμένην πεδιάδα τῆς Σικυῶνος, ἐστρωμένην μὲ ἀνθηρὰν φυτῶν καὶ χλόην ἀεννάως ἐπὶ τοῦ Ἀσωποῦ τὰ νάματα περιζομένην· οἱ ταπεινοὶ λόφοι τῆς Σικυωνίας καὶ Πελλήνης περιστέφουσιν τὴν πεδιάδα· κατ' ἀνατολὰς ἀντικρίζονται οἱ βράχοι τῆς Κορίνθου εἰς ὅλον τὸ πλάτος των, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑπῳίων ἀνυψοῦται ὁ Ἀκροκόρινθος, φινόμενος ἐντεῦθεν ὡς τὸ κεντρικὸν μέτωπον μιᾶς ἀρχιτεκτονικῆς οἰκοδομῆς, τῆς ὁποίας τὰς πτέρυγας παρουσιάζουσιν οἱ εἰς τὰ πλάγια λόφοι. Στρεφόμενου δὲ κύκλῳ τοῦ βλέμματος, μετὰ τὸ χάσμα τοῦ Ἰσθμοῦ, φαίνεται ὁ Κιθαιρὸν

ὄχι πλησίος καὶ ἀποκόπτων τὴν ὄρασιν, ἀλλὰ μακρόθεν, ἀφῆνων ὁρατὸν μέρος τοῦ κόλπου τῆς Λεβαδίας· κατὰ πρόσωπον ἐποπτεύεται ὁ Ἑλικὼν καὶ ὁ Παρνασσὸς ἀνυψούμενοι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κόλπου, ὅστις ὀριζόμενος ἄριστερόθεν ἀπὸ τὸ τόξον τῆς γῆς, τὸ ὅποιον λήγει εἰς τὴν ἄκραν τοῦ Δημητιοῦ, ὁμοιάζει γαληνιαῖαν λίμνην· ὁ θόλος τοῦ οὐρανοῦ εἶναι πλέον ἐκτεταμένος, αἱ αὔραι δροσερότεραι. Ἴσως τότε ῥάδιον ἐννοεῖ τις τὰς ἀπὸ τὴν χαρίεσσας καὶ παιδρὰν ταύτην ἑαρινὴν φύσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Σικωνίων ἐντυπώσεις, διὰ τὰς ὁποίας οἱ ἥσυχοι καὶ φιλόκυλοι πολῖται τοῦ μέρους τούτου τῆς Ἑλλάδος διεκρίθησαν εἰς τὰς ὥρας τέχνας· τὸ κλίμα αὐτῆς ἔχει τι τὰς ὄχθας τοῦ Ἄρνου ἀναμιμνήσκον· διεγείρει εἰς τὴν ψυχὴν τερπνὰ καὶ γαληνιαῖα αἰσθήματα, ὥς ἡ θέα μίᾳς λίμνης εἰς τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ ἔαρος, ἢ ὥς μία θερρινὴ νύξ μὲ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, ἀρμόδια νὰ ἐμπνεύσωσι τὸν κάλαμον τοῦ Παρράσιου ἢ τὴν σμίλην τοῦ Πραξιτέλους εἰς τῆς δημιουργίαν τοῦ Ἔρωτος καὶ τῆς ἀναδυομένης Ἀφροδίτης.

Ὅκτὼ στάδια σχεδὸν κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἀπὸ τὴν Κόρινθον σώζεται ὁ ἀρχαῖος τοῦ Λεχαιοῦ λιμὴν βεβυσθισμένος· ὁ πρόβολος διακρίνεται ἀκόμη τὴν σήμερον σχεδὸν ἀκέραιος εἰς ἅπασαν αὐτοῦ τὴν περιφέρειαν· τὸ ἐπίνειον ὁμῶς εἶναι ἐγκεχωμένον. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ καταφαίνεται μακρόθεν λευκοτάτη, διὰ τὴν ἀένναον ἐξάνθησιν τοῦ ἄλατος καλύπτουσας τὸ μνίον καὶ τὰ φύκη ἐπὶ τοῦ ἐλώδους ἐγκεχώματος βλαστάνοντα. Διὸ νόσων πρόξενος ἀναμφιβόλως εἰς τὴν πόλιν ἀποκαθίσταται, καὶ ἐὰν δὲν εἶναι δυσκατόρθωτον, μεγίστη εὐεργεσία εἰς τὴν Κόρινθον ἤθελε γίνεαι· ἐὰν ἐξεκενοῦτο τὸ ἐπίνειον, καὶ ἀπεδίδοτο οὕτω εἰς αὐτὴν, μὲ τὴν σωτήριον ἀπαλλαγὴν τῶν ἐλῶν, ὁ ἀρχαῖος λιμὴν, τοῦ ὁποίου ὁ πρόβολος δύναται νὰ ἐπισκευασθεῖ μὲ ὀλίγην δαπάνην.

Τὸ Λέχαιον ἔχει ὀρίζοντα πλέον ἐκτεταμένον· ὁ Ἀκροκόρινθος δὲν ἐπικείται, ἀλλὰ φαίνεται μακρόθεν μὲ ὅλην τὴν

ἄγροικον αὐτοῦ μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὴν λευκόφαιον ῥητίδωσιν τῆς ὄψεώς του, ἐσκαμμένος εἰς τὸ μέσον κατακαθέτως, ὡς Ἰρόνος παρὰ τοῦ Βριάρεω χαρισθεὶς εἰς τὸν Ἀπόλλωνα διὰ τὰ δικάζῃ· τὸ δῶρον εἶναι ἀντάξιον τοῦ Τιτᾶνος· ὅπως καὶ ἂν ἦναι ἡ πρόοψις τοῦ κρημνώδους βράχου στενοχωρεῖ τὴν ψυχὴν, καὶ πολλῶ μᾶλλον ὅταν ἡ αἰθριος ἀτμοσφαῖρα χαράττει ὅλον του τὸν γύρον καὶ τὰ κοιλώματα, καὶ ἡ σκιά αὐτοῦ βαρύνει ἐπὶ τῆς γῆς· ὁπότεν δὲ ἡ γυμνότης αὕτη καλύπτεται ἀπὸ λευκὸν ἢ κυανοῦν νεφελῶν μανδύαν, ἢ σκληρότης αὐτοῦ λιαίνεται, αἱ βαφαὶ του γίνονται μαλακότεραι, καὶ ὁ γηραιὸς Ἀκροκόρινθος ἔχει τι ὑψηλὸν τῶν ἄλλων καὶ μεγαλοπρεπές. Ὅμως τὰ ὀπτικά ταῦτα ἀποτελέσματα ἤθελον ἐκτιμηθεῖ κάλλιον διὰ τοῦ ἁρμονικοῦ των μετὰ τῆς κεκοσμημένης φύσεως συνδιασμοῦ. Σήμερον φαίνεται ὁ Ἀκροκόρινθος ἀπομονωμένος ὡς πυραμὶς ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Τὸ κάθετον ὕψος τοῦ Ἀκροκορίνθου ἐκτιμᾶται ἀπὸ τὸν Στρίβωνα (πιθανῶς ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης) τριῶν καὶ ἡμισυ σαδίων, ἢ δὲ ἀνάβασις τριάκοντα σαδίων (α).

Ἔδαφος. — “Χώραν δ' ἔσχε οὐκ εὐγεῶν σφόδρα, ἀλλὰ σκολιάν τε καὶ τραχεῖαν” (β). Ἡ γῆ τῆς Κορίνθου εἶναι πτωχὴ, λεπτή, δίδουσα μεγάλην ποσότητα νίτρου· τῶρα κατάξηρος, ὡς ἀπότιστος καὶ ἄνικμος ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως ὑδάτων, τῶν ὁποίων ἡ στέρησις παραλύει τὴν δενδροφυτείαν· τὰ δένδρα εἶναι σπανιώτατα, καὶ κῆποι μόνις ὀλίγοι καὶ μικροὶ ὑπάρχουσι. Σπείρουσι δὲ δημητριακοὺς καρποὺς, καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Ἰσθμὸν κατὰ τὴν Ἀπίαν κεῖται ὁ ἐλαιὼν, καὶ πρὸς τὸ Λέχαιον ἱκανὰ στρέμματα σταφιδαμπελόνων, τῶν ὁποίων ἡ καλλιέργεια ἐπέτυχε θανμασίως.

Ἐντὸς τῆς περιφερείας τῆς τοσάκης ἀναστάτου γενομένης πόλεως, αἱ διπλαῖ καὶ τριπλαῖ ἐπιχώσεις ἐσχημάτισαν

(α) Στρίβων βιβλ. ἡ.

(β) αὐτόθι.

ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους στρώμα βαθὺ ἐξ καὶ ὀκτὼ πηχῶν· τὰ ἐρείπια διακοσίων περίπου Τουρκικῶν οἰκιῶν ἐκρημνισμένων σώζονται εἰσέτι ἐπὶ τῶν θεμελίων αὐτῶν, ἀπεχθῆ καὶ λυπηρὰν παρέχοντα θέαν. Ἡ ἄσβεστος ὅλων αὐτῶν διὰ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἀποσυντιθεμένη δίδει νιτρώδη ἄλατα· τὰ ἐρείπια ταῦτα, αἱ πρὸς οἰκοδομὴν αὐτῶν χρησιμεύσασαι φυτικαὶ ὕλαι, τὸ ἀπὸ τῶν ἐπιχώσεων ἐπίθετον εἰς τὸ ἔδαφος στρώμα, μυριάδες παλυειδῶν ἐφημέρων ἐντόμων διατηροῦσι ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τῆς θερμότητος καύσεως διηλεκτῇ ἀποσύνθεσιν καὶ σήψιν, τῶν ὁποίων τὰ ἀεροειδῆ ἐξαγόμενα, ὑψοῦνται εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, καὶ συνεπιφέρουσι ἀναμφιβόλως βλάβην εἰς τὴν ὑγίαν. Αἱ θερμογόνοι ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, ἀπὸ τὸ κονιῶδες τοῦτο ἐξ ἐρειπίων ἔδαφος δὲν ἀπορρόφουνται, ἀλλ' ὥς ἐξ ἄμμου ἀντανακλῶνται. Ἡ ξηρασία τῆς γῆς, τὰ ἐρείπια ταῦτα, τὸ πλῆθος τῶν ξηρῶν χόρτων, αἱ φυτικαὶ σήψεις ἀπεκατέστησαν τὴν Κόρινθον φωλεὰν ἐντόμων παντὸς εἶδους. Ἐκ τῶν αὐτοφυῶν φυτῶν ἀφθονώτατα εἰσὶν ἡ κάππαρις ἀκανθωτὴ, ἡ ἄκανθος λευκὴ καὶ πρὸ πάντων τὸ ἐδώδιμον εὐζωμον (*brassica eruca* Lin.) τοῦ ὁποίου αἱ βλαστήσεις, μετὰ τοὺς πρώτους ὑετοὺς τοῦ φθινοπώρου, καλύπτουσι πᾶσαν τὴν κύκλῳ τῆς Κορίνθου γῆν.

Ἡ ἀνακίνησις τῆς μετὰ τοσαύτην ἀνάπαυσιν καλλιεργουμένης τῶν πέριξ γῆς, καὶ ἡ ἔλλειψις δένδρων γίνονται ἐπαισθητὰ εἰς τὴν ὑγίαν τῶν κατοίκων· καὶ περὶ μὲν τῆς πρώτης αἰτίας οὐδεὶς λόγος· παρετηρήθη ἀπανταχοῦ, ἀλλ' εἶναι κατ' εὐτυχίαν προσωρινή, ἕως ὅτου νὰ καλλιεργηθῇ ὅλη ἡ περιφέρεια τοῦ δήμου. Ἀναγκαιώτατοι ὅμως ἤθελον εἶναι κῆποι καὶ ἄλση διὰ νὰ ἀπορρόφῶσι τὴν ὑγρασίαν τῆς ἀτμοσφαίρας, νὰ καθαρίζωσι τὸν ἀέρα, καὶ νὰ προφυλάττωσιν ἀπὸ τῶν ἐπιβλαβῶν ἀνέμων τὰς πνοάς. Οταν λόγον περὶ τούτων ποιήσω, θέλω ἐκθέσει τὴν ὠφέλειαν τοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις εἰς τὸ Κράνειον κυπαρισσῶνος. Ἦθελεν εἶσθαι ἀκόμη σήμερον ὠφέλιμον, καὶ τολμῶ εἰπεῖν ἀναγκαιώτατον νὰ ἀναφυτευθῇ τὸ ἄλσος τῶν δένδρων ἐκείνων

ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου τῆς Κορίνθου. Καὶ περὶ τούτου μὲν περαιτέρω.

Εἰς τὰ περισσότερα μέρη τῆς πόλεως τὸ ἔδαφος ἀντηχεῖ ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἵππων ὥς νὰ ᾔτο κενόν. Ἡ βόμβησις αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὰ ὑδραγωγεῖα καὶ τοὺς ὀχετοὺς ὑπογείως τὴν πόλιν διορύττοντας. Σήμερον αἱ κοιλότητες αὗται εἰσὶν κεναὶ, διότι τὰ ρεύματα διεκόπησαν. Δύνανται δὲ νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς γνώσεως αὐτῶν διὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν εἰσαχθησομένων ὑδάτων.

Ἀτμοσφαῖρα — Ἀνεμοί. — Ὁ ἀὴρ εἰς τὴν Κόρινθον δὲν ἔχει τὴν διαυγῇ καὶ στίλβουσαν διαφανότητα τοῦ ἀνίκμου ἀέρος τῶν Ἀθηνῶν, διὰ τοῦ ὁποίου, ὥς διὰ λαμπροτάτου κρυστάλλου διακρίνονται τὰ πόρρω ἀντικείμενα μὲ τόσον ἔντονον σκιοφῶς, καὶ περιγραφὴν [contours] τόσον εὐκρινῶς ἔχαραγμένην, ὥς νὰ διωράτο ἡ εἰκὼν διὰ φακοῦ ἐκατέρωθεν κοίλου. Ὅθεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ διαστήματα ὀπτικῶς βραχύνονται, τὰ ὄρη καὶ λοιπὰ ἀντικείμενα φαίνονται πλησιέστερα, καὶ τὸ φαεινὸν φῶς τῆς σελήνης, ὥς φαιδρότατα πάντοτε διὰ τοῦ αἰθρίου αἰθέρος διαλαμπούσης, δὲν ἀμαυρόνει ποσῶς τὸ τρέμον τῶν ἀστέρων ἀργυροῦν φέγγος φαينوμένων πρὸς τὴν γῆν ἐγγυτάτων. Ὁ οὐρανὸς τῆς Κορίνθου σπανίως στερεῖται νεφελῶν μεμονωμένων, ἡ ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν κύκλῳ ὀρέων συσσωρευμένων· ὁ θόλος αὐτοῦ φαίνεται βαθύτερος, βαρύτερος, σκιερώτερος καὶ πρὸς τὸν ὀρίζοντα ἀχλυόεις διὰ τὴν ἀενάως ἐκεῖ ὑπάρχουσαν λεπτὴν ὁμίχλην, ὥστε τὰ πόρρω ἀντικείμενα διορῶνται, ὥς διὰ κρυστάλλου μὲ ἀραχνοῦφῇ λευκὸν πέπλον κεκαλυμμένου, ἢ ἀπὸ τὴν λεπτὴν ἄχνην τῆς πνοῆς ἀχλυσομένου· τοιοῦτοτρόπως ἐποπτεύονται τὰ ὄρη τῆς Σικυωνίας, καὶ ὁ Παρνασσὸς, καὶ ὁ Ἑλικών. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν δὲν διακρίνονται πολλὰ μακρὰν τὰ ἀντικείμενα, οὐδ' ὅταν ἡ πνοὴ τοῦ βορειοδυτικοῦ ἀνέμου διατηρεῖ αἰθριον τὸν οὐρανόν· τὰ δὲ ὁράτα φαίνονται ἀπότερα τῆς διαστάσεώς των, διότι αἱ ἀκτῖνες ἕνεκα τῆς πυκνότητος τῆς ἀτμοσφαίρας ὀλιγότερον διαθλῶνται.

Αλλὰ καίτοι ὑπαρχούσης διὰ τῶν ἀπρωρημένων ἱκμάδων ὀμίχλης εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, τὰ κάτω στρώματα τοῦ ἀέρος εἶναι κατὰ τὸ θέρος ξηρὰ, διότι ἡ ὑγρασία διασκεδάζεται διὰ τῆς ἀντανakλωμένης ἀπὸ τὸ ἔδαφος θερμότητος. Ὁ ἀήρ εἰς τὴν Κόρινθον διαιρεῖται σχεδὸν εἰς δύο στρώματα, τὸ κατώτερον καὶ πρὸς τὴν γῆν ἐγγύτατον ἄνικμον καὶ ἀραιότερον, τὸ δὲ ἄνω ὀμιχλῶδες. Τὴν νύκτα δέ, ὅταν ψυχραίνεται ἡ ἀτμοσφαῖρα, τότε πυκνοῦται χαμηλὰ ἡ ὑγρασία, καὶ ὁ ἀήρ γίνεται ἐπιβλαβής. Τὸ φαινόμενον τοῦτο θέλει λείψει ὅταν μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῶν ἐρειπίων ματαβληθῇ τὸ ἔδαφος, καὶ ἐκτεταμέναι φυτεῖαι ἀπορρῶφῶσι τὴν ἀτμοσφαιρικὴν ὑγρασίαν.

Ἐξακριβωμένως τὴν βαρομετρικὴν καὶ θερμομετρικὴν κατάστασιν τῆς Κορίνθου δὲν ἐξέτασα τῶν ἐργαλείων σερούμενος. Ἐγγίνει ὅμως ἡ θερμοκρασία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους (α). Ἐξ αὐτῶν οἱ μεσημβρινοὶ εἰσὶ θερμοὶ τὴν ἡμέραν καὶ ψυχροὶ τὴν νύκτα, καὶ τὰ σώματα τότε πάσχουσι διὰ τὴν μεταβολήν. Οἱ βόρειοι εἶναι δροσεροί,

Ἰδὸν λεπτομερέστεραι ἐπὶ τούτων παρατηρήσεις περιοριζόμεναι εἰς μόνας τὰς ὥρας τοῦ θέρους, τὸ ὅποιον ἐγγίνει δὲν εἶναι τὸσον θερμὸν εἰς τὴν Κόρινθον.

Ὁ ἀπαρκτίας (B) καὶ βορραπηλιώτης (BA) εἰσὶ θυελλώδεις εἰς τὸν κόλπον τῆς Κορίνθου, καὶ ἀνακινοῦσι μὲ μεγάλην βοήν τὰ κύματα. Εἰς τὴν ξηρὰν καταφθάνουσι ψυχροὶ, καὶ συσσωρεύουσι νέφη ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος πρὸς νότον. Εἰσὶν ὅμως εἰς τὴν ὑγείαν συντελεῖς καίτοι φυσοῦντες μὲ μεγάλην σφοδρότητα· μόνῃ ἡδιάθεσις τοῦ πνεύματος ἐπισκιάζεται ἀπὸ τὴν βοήν τῶν κυμάτων καὶ τὴν ὀμιχλῶδη ἀτμοσφαῖραν. Πνέουσι σπανιότερον τοῦ βορειοδυτικοῦ καὶ διαρκοῦσι ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τρεῖς ἡμέρας· ἴσως εἰς τοῦτον ἐφαρμόζεται ἡ παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει παροιμία.

(α) Ὡς ἔγγιστα ἡ θερμοκρασία ἐντὸς τοῦ μεγαλητέρου καύσωνο· ἑπαινίως ὑπερβαίνει τοὺς 30 τοῦ ἑκατομμύρου· μέσος ὁρος εἶναι 26

” Οὐποτε νυκτερινὸς βορέας τρίτον ἔκετο φέγγος. ”
 “Όταν ὅμως σφοδρύνεται τὴν δευτέραν ἡμέραν, τὸ γε ἐνίοτε διαρκεῖ μέχρι τῶν πέντε καὶ τῶν ἑξ.

‘Ο βορειοδυτικὸς εἶναι ὁ ὑγειέστερος ἄνεμος· ἐρχόμενος ἀπὸ τὸν κόλπον, καὶ διαθλώμενος ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς στερεᾶς, πνέει ἐν γένει σιγανῶς, ἀλλὰ πολλάκις γίνεται σφοδρὸς καὶ ἀνακινεῖ τὴν θάλασσαν, ἣτις λαμβάνει χρῶμα κυανοῦν βαθὺ, ἀφήνουσα εἰς τὸ παράλιον τῆς Κορίνθου πλατεῖαν ἐπιφάνειαν χλωροῦ χρώματος ὠραιότητος σμαραγδίνης βαφῆς. Ἡ ἀτμοσφαῖρα μένει αἰθριοτάτη, καὶ ἀσυννεφής, θερμότερα ὅμως παρ’ ὅταν πνέει βορρᾶς, διότι ἱκμάδες ὑγρασίας δὲν μετριάξουσιν τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας· ὅθεν ὁ μὲν ἀὴρ εἶναι δροσερὸς καὶ εὐάρεστος, ἀλλ’ ἡ θερμότης ἐπισθητὴ ὅπου ἡ πνοὴ τοῦ ἀνέμου ἐμποδίζεται. ‘Ο ἄνεμος οὗτος εἶναι ἀπ’ ἐναντίας ἐπιβλαβέστατος εἰς τὰς Ἀθήνας· ἀντανακλώμενα τὰ ρεύματα αὐτοῦ ἀπὸ τὰ ὄρη τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου συνέρχονται καὶ συμπιέζονται, ὥς εἰς στόμιον φύσης, ἀπὸ τοὺς βράχους τοῦ ἰσθμοῦ καὶ τὰ ὄρη τῆς Σολειγίας, καὶ ἐκεῖθεν ἀναπηδῶντα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, ρίπτονται εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀττικῆς, ὅπου θερμαινόμενα ἀποξηραίνουσι τὰ φυτὰ καὶ ἀπαυδίζουνσι ζῶα καὶ ἀνθρώπους.

Οἱ Ἀρκτικοὶ ἄνεμοι ἐν γένει σωτήριον ἐπήροιαν ἔχουσι εἰς τὴν ὑγείαν τῶν κατοίκων τῆς Κορινθίου παραλίας. Αἱ ἐπιδημίαι τῶν χολερικῶν, τυφοειδῶν καὶ διαλειπόντων πυρετῶν καταπραΰνονται, οἱ νοσοῦντες προοδεύουσιν ἐπὶ τὸ κρεῖττον, καὶ εἰς ταχεῖαν ἀνάρρωσιν βαδίζουσι. Δὲν εἶναι σπάνιον νὰ παρατηρήσῃ ὁ ἰατρὸς βελτίωσιν βαρυτάτων πυρετῶν προξηνηθεῖσαν αἴφνης ἀπὸ τὴν μεταλλαγὴν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τὴν πνοὴν τῶν ἀρκτικῶν ἀνέμων· ὁ βορέας καὶ βορραπηλιώτης εἰσὶ θυελλώδεις καὶ ψυχροί· ὁ βορειοδυτικὸς δροσίξει μὲν ὀλιγώτερον τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἀλλ’ εἶναι αἰθριος καὶ παρὰ πάντας ὠφέλιμος· τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι φαιδρὸν καὶ εὐθυμον, ἐὰν τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν θερμότητα δὲν ἀπαυδίξῃ.

Οἱ ἄνεμοι οὗτοι καὶ μάλιστα ὁ βορειοδυτικὸς ἐπικρατοῦσι τὸ θέρος· πνέουσι δὲ ἐν γένει τὴν ἡμέραν· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν νύκτα πίπτουσι, καὶ διαδέχονται αὐτοὺς οἱ ἀπὸ τῶν ὁρέων τῆς Πελοποννήσου μεσημβρινοὶ ἄνεμοι· ἀπὸ τὴν περιοδικότητα ταύτην ὠφελοῦνται οἱ ἄκτοπλόοι διὰ τὴν ναυτηλίαν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Εἰς τὰς ὥρας ὅμως τῶν κυνικῶν καυσόνων καὶ τῆς ἰσημερίας, ἡ περιοδικότης αὕτη διακόπτεται καὶ ἡ πνοὴ τῶν ἀνέμων γίνεται πλέον ἄστατος.

Ὁ Ζέφυρος [Δ] εἶναι σπανιώτερος· ἢ αὔρα αὐτοῦ ἐκπνέει εἰς τὴν Κόρινθον ἀδύνατος καὶ κεκμηκυῖα· τότε ὁ καύσων τῆς ἀτμοσφαίρας εἶναι μέγας, ὅσον περισσοτέρα δρόσος ἀπ' ἐναντίας καὶ χαρίεσσα ἀναψυχῆς πνοὴ διατηρεῖται ἀπὸ τὸν ἐμβάτην τούτων εἰς τὸν λιμένα τῶν Πατρῶν.

Σπανιώτατος πάντων κατὰ τὸ θέρος εἶναι ὁ Λίψ [N Δ] καὶ ὑετώδης· καταβαίνων αἰφνιδίως ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἀρκαδίας συνεπάγει νέφη καὶ θύελλαν, πυκνώνει διὰ μιᾶς τὴν ἀτμοσφαῖραν, σκιερώνει τὸν ὀρίζοντα πρὸς δύσιν καὶ μεσημβρίαν καὶ ῥίπτει βροχὴν λεπτὴν ἀλλὰ βιαίαν, τὴν ὅποιαν ὠθεῖ ἐνώπιόν του ὡς μελανὸν καταπέτασμα, δι' οὗ ἀποψύχει διὰ μιᾶς τὴν ἀτμοσφαῖραν καὶ διαβρέχει τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἀναπτύσσεται βαρεῖα ὁσμή· ἡ ἀτμοσφαῖρα τότε εἶναι πλήρης ἤλεκτρισμοῦ, καὶ εἰς τὸ πλάτος τοῦ κόλπου πίπτουσι κεραυνοὶ, καὶ ἀννυσθύνονται θαλάσσιοι τυφῶνες [trombes]. Ἄλλ' ἡ θύελλα αὕτη διασκεδάζεται εἰς τὴν Κόρινθον ταχέως· ἡ βροχὴ διαρκεῖ ὀλίγιστον· μετὰ τινος ὥρας ὁ ἄνεμος πίπτει πρὸς ἄρκτον, καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα καθαρίζεται· δὲν μένει δὲ ἄλλο εἰμὴ ἡ προξενθεῖσα εἰς τὰ προϊόντα βλάβη. Ἡ αἰφνίδιος ἀποψύχουσις τῆς ἀτμοσφαίρας δύναται νὰ βλάβῃ τοὺς ἀνθρώπους, ὅμως εἶναι πολλὰ ὀλιγαρκής. Ἐν γένει τὸ θέρος εἰς τὴν Κόρινθον εἶναι ἄνικμον, καὶ αἱ βροχαὶ σπάνιαι, θυελλώδεις καὶ ἐφήμεραι.

Τὰ αὐτὰ τοῦ λιβὸς φαινόμενα συνεπιφέρει καὶ ὁ εὖρος

(ΝΑ.). πνέει κατ' ἀρχὰς σιγανῶς, χρωματίζων τὴν θάλασσαν μὲ οὐρανογλαύκους καὶ λευκὰς γραμμὰς διδούσας λαμπροτάτην πρόοψιν εἰς τὸν κόλπον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναφαίνεται φαιὸν τῶν Ὀλμιῶν τὸ ἀκρωτήριον, ἕως οὗ ἐπισκιασθῇ τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκῆνωμα τῶν μελανῶν νεφελῶν τὰς ὁποίας ἀνεπετᾶ ὁ ἄνεμος εἰς τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ, ἀφίνων εἰς τὸν ὀρίζοντα ἐν τμήμα μόνον διαφανὲς μεταξὺ βορρᾶ καὶ δύσεως· τέλος πάντων ὁ ὑετὸς πίπτει ῥαγδαίως. Ὁ ἄνεμος οὗτος πνέει τοῦ λιβὸς συνεχέστερος, καταβρέχων τὸ προῖον τῶν σταφιδαμπελόνων, καὶ μαστίζων τοὺς κατοίκους μὲ ὀλεθρίους ἐπιδημίας πυρετῶν προξενουμένων ἀπὸ τὰ μιάσματα ὅσα συνεπιφέρει ἐπὶ τῶν πτερύγων αὐτοῦ. Αἱ νόσοι δὲν εἶναι θανατηφόροι, εἰμὴ ἐνῶ πνέει ὁ ἄνεμος οὗτος· οἱ συνεχεῖς πυρετοὶ ἀναδύονται μορφὴν τυφοειδῆ, καὶ οἱ διαλείποντες κακοήθη, ἀμφοτέροι ἐπικίνδυνοι, καὶ ἰδίως εἰς τὰ βρέφη. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνεμος οὗτος εἶναι πάντοτε βροχερὸς, ἢ βαρύτες τῶν θερινῶν πυρετῶν συμπίπτει πάντοτε μὲ τὴν διάβρεξιν τῆς σταφίδος.

Ὁ Νότος σπανίως πνέει τὴν ἡμέραν, περιοδικῶς ὅμως σχεδὸν πάντοτε τὴν νύκτα, σταθερότερος περὶ τὸν Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον εἶναι δροσερὸς τὴν νύκτα καὶ θερμὸς τὴν ἡμέραν, ἀλλ' εἰς τὴν ὑγίαν ἐπιβλαβέστατος· τότε ἐπισκῆπτουσιν ἐπιδημίαι, περιοδικῶν χολερικῆς μορφῆς πυρετῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι σχεδὸν βέβαιοι νὰ προσβληθῶσι ὅσοι ὑπνώσωσι εἰς τὸ ὑπαιθρον ἢ καὶ ἐντὸς τῶν οἰκιῶν μὲ τὰς πρὸς μεσημβρίαν θυρίδας ἀνοικτάς. Ὅθεν ἐπεκράτησε κοινὸς λόγος, ὅτι ὁ ἀήρ τοῦ φρουρίου εἶναι ἐπιβλαβής, τοιαύτης ἐνεργείας εἰς τὸ φρούριον ἀπὸ τὸν λαὸν ἀποδιδομένης. Ἀλλ' ὁ Ἀκροκόρινθος ἀπ' ἐναντίας διασώζει ἀπὸ τὴν νοσώδη τοῦ νότου ἐπήροισιν, ἀποστρέφων τὴν πνοὴν αὐτοῦ. Ὅσα μέρη τῆς πόλεως εὐρίσκονται κατοικημένα ὑπὸ τὴν ῥίζαν τοῦ Ἀκροκορίνθου πρὸς ἄρκτον ἄνευ ἀσθενείας σχεδὸν διέρχονται τὸ θέρος, εἰς δὲ τὰ ἐκτὸς τῆς ΒΑ. αὐτοῦ ἄκρας ἐκτεθειμένα, οἱ κάτοικοι πίπτουσιν σωρηδὸν εἰς ἀπάσας τὰς οἰκίας, ὅσαι εὐρίσκονται ἐκτὸς τῆς ἀπὸ τὴν

ΒΑ. ταύτην ἄκραν τοῦ φρουρίου πρὸς βορρᾶν σειρομένης γραμμῆς, διότι ἐκεῖ ὁ μεσημβρινὸς νυκτερινὸς ἄνεμος πνέει ἀνεμπόδιστος.

* Οθεν συμφώνως μετὰ τὰ φαινόμενα τῶν ἐπιδημιῶν τῆς Κορίνθου συμπεραίνεται, ὅτι τὰ πρὸς ἀνατολὰς μέρη εἶναι νοσωδέσσερα, τὰ δὲ πρὸς ἄρκτον πολλῶ μᾶλλον ὑγιέσσερα, ὥς προφυλαττόμενα παρὰ τοῦ φρουρίου. Τοῦτο ἀποδεικνύει πόσον ἡ διάταξις τῆς ἀρχαίας πόλεως ἦτον ἐπωφελής· διότι παρὰ μὲν τοῖς Ἑλλησι ἦτον τὸ Κράνειον κατάφυτον ἀπὸ ἄλλος κυπαρίσσω, αἱ ὁποῖαι ὄχι μόνον τὴν πνοὴν τοῦ μεσημβρινοῦ ἀπέτρεπον ἀνέμου, ἀλλὰ καὶ ἐκαθάριζον αὐτόν· τὸ δὲ χωρίον τοῦτο ὥς φαίνεται ἀπὸ τὸν Πausanias, καὶ ἀπὸ τὴν ἔλληψιν μνημείων ἦτον πολλὰ ὀλίγον κατωκημένον· μάλιστα ὁ Πausanias λέγει ῥητῶς, ὅτι τὸ Κράνειον ἦτον ἔξω τῆς πόλεως " Πρὸ δὲ τῆς πόλεως κυπαρίσσων ἐστὶν ἄλλος, ὀνομαζόμενον Κράνειον" (α). ἀπ' ἐναντίας ἡ πόλις ἐξετείνεται τραπεζοειδῶς εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐκτίθεται ὅσον τὸ δυνατόν πρὸς βορέαν, καὶ ἀπὸ τοὺς νοτίους ἀνέμους νὰ προφυλάττεται. Τῇ ἀληθείᾳ εἶναι ἄξιοθαύμαστος ἡ φρόνησις καὶ ἡ πρόνοια τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν τόπων πρὸς κατοικίαν, εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν πόλεων, εἰς τὴν διάταξιν τῶν μνημείων. Τέκνα τῆς φύσεως ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐλευθέρως ἐλάμβανον τὴν ἀγωγὴν, ἐγνώριζον καλλίτερα τὰ ἀπόρρητα αὐτῆς, καὶ τὰ πλεονεκτήματα, καὶ τῶν σκηνῶν τῆς προνομιοῦχου ταύτης γῆς τὰ θαυμάσια.

* Ἰδομεν πόσον οἱ νότιοι ἀνεμοὶ εἶναι ἐπιζήμιοι εἰς τὴν ὑγείαν τῶν Κορινθίων, καὶ πῶς διέταξαν οἱ ἀρχαῖοι ἀρμόδια προφυλακτικὰ μέτρα· ἀπ' ἐναντίας ὅμως εἶναι ὠφελιμώτατοι εἰς Ἄργος καὶ Ναύπλιον κατὰ τὸ θέρος, ἀντ', ὅσάκις παύει ἡ πνοὴ των, ἡ θερμότης καταπτῇ πνιγνὰ, καὶ ὁ ἀὴρ ζέων. Τὴν αὐτὴν δροσερὰν ἀναψυχὴν αἱ ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου αὖραι φέρουσιν εἰς τὰ παράλια τῆς Αἰτωλίας, καὶ εἰς

(α) Πausan. Κορινθ. κεφ. 6'.

(ΤΟΥ. Β. ΘΥΑ. Γ.)

τὴν Βοιωτίαν καὶ Ἀττικὴν, τὰ δύο ἄκρα τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, τὰ ὅποια δὲν προτειχίζονται ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον. Διατὶ λοιπὸν νὰ ᾔηται τόσον ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν Κόρινθον; Βέβαια ἡ αἰτία δὲν ἐνυπάρχει εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, διότι ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἐρχόμενος, δροσερὸς εἶναι πανταχοῦ ὅπου ἐλεύθερος σκιρτᾷ ἀπὸ τῆς θαλάσσης· ἀλλ' ὡς φαίνεται εἰς τὴν πορείαν αὐτοῦ, διερχόμενος τὰ ὄρη τῆς Καλαυρίας καὶ Σολυγείας, καὶ διαβὰς ὑπεράνω τῶν ἐλῶν τῆς Ἐπιδaurίας σύρει μεθ' ἑαυτοῦ, μετὰς ἀπὸ τῆς ξηρανομένης γῆς ἀναθυμιάσεις τὰς ἀγνώστους μέχρι τὴν σήμερον μισματικὰς τῶν διαλειπόντων πυρετῶν αἰτίας. Ὡς γενικὸν δὲ κανόνα πρέπει νὰ ἔχωσι πρὸ ὀφθαλμῶν οἱ παρατηροῦντες τὴν ἐνέργειαν τῶν ἀνέμων εἰς κόλπους, ὅτι ὀφείλουσι λόγον νὰ ποιῶσι ὅχι μόνον τῆς ζιγμῆς ὅθεν ἀναχωροῦσιν αἱ αὔραι, ἀλλὰ πόθεν διέρχονται, πῶς συμπυκνοῦνται, ἢ ἀντανακλῶνται, ἢ μεταβάλλονται ἀπὸ τὰ ὄρη κατὰ τὴν διεύθυνσιν, τὴν σφοδρότητα, καὶ τὴν θερμοκρασίαν.

Τ δ α τ α . — “ Ρ ο ὕ μ ε λ η μ ἐ τ ἂ κ ἄ ς ρ α σ ο υ , Μ ω ρ ι ἂ μ ἐ τ ἂ ν ε ρ ἄ σ ο υ . ” Ἡ ἀφελὴς αὕτη καὶ παθητικὴ τοῦ αὐτοφυοῦς ποιητοῦ ἀποστροφὴ πρὸς τὰ δύο γειτνιαζόμενα καὶ ἐπὶ τῶν ὑδάτων τοῦ κόλπου ἀντικαθρεπτιζόμενα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἀποτεينوμένη, ἐπαληθεύεται εἰς αὐτὰ τῆς Πελοποννήσου τὰ προπύλαια, τὴν Κόρινθον. Διαπίδυσιν ὑπογείου καὶ ἀγνώστου ρεύματος σιφωνικῶς ἀπὸ τινος τῶν πλησιοχώρων ὁρέων ὑπορρέοντος ἀναβρύει ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀκροκορίνθου εἰς τὴν πηγὴν τῆς Πειρήνης [ὀχλικώτερον Δρακονέρου καλουμένης] καὶ διαχέεται εἰς τριακόσια, ὡς λέγουσι, φρέατα ἐντὸς τοῦ φρουρίου, διατηρούμενον πάντοτε δροσερὸν καὶ διανγὲς ὡς τὸ κρύσταλλον. Ὡς φαίνεται, χωρὶς νὰ ἐπιβεβαιοῦται ὁμως, ἀπὸ τὸν Πανσανίαν, τὸ ὕδωρ τοῦτο διαχέεται καὶ εἰς τὴν πόλιν. “ Ἡκουσα δὲ ἤδη τὴν Πειρήνην φασμένον εἶναι „ ταύτην, [τὴν πηγὴν τοῦ Ἀκροκορίνθου], καὶ τὸ ὕδωρ „ αὐτόθεν ὑπορρεῖν ἐν τῇ πόλει. ” [α] ὁ Στράβων

(α) Πανσαν. Κορινθ. Κεφ. ε΄.

ἐπίσης " Ἐπὶ δὲ τῇ κορυφῇ τήν τε Πειρήνην εἰ-
 ναι συμβαίνει, ἔκρυσιν μὲν οὐκ ἔχουσιν, με-
 ς, σὴν δ' αἰὲ διαυγοῦς καὶ ποτίμου ὕδατος. Φασὶ
 , δὲ καὶ ἐνθὲνδε καὶ ἐξ ἄλλων ὑπονόμων τινῶν
 , φλεβίων συνθλίβεσθαι τὴν πρὸς τῇ ῥίζῃ
 , τοῦ ὄρους κρήνην, ἐκρέουσιν εἰς τὴν πό-
 λιν, ὥσθ' ἴκανῶς ἀπ' αὐτῆς ὑδρεῦεσθαι. " [α]
 Ἐκ τῶν μαρτυριῶν τούτων καταφαίνεται, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπὶ
 τῆς πηγῆς τοῦ ἐν τῇ πόλει ὕδατος παράδοσις ἦτον ἀληθής,
 ἡγοοῦντο οἱ ὀχετοὶ δι' ὧν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου εἰς
 τὴν Κόρινθον ἦγετο τὸ ὕδωρ.

" Ἄλλας ἐντὸς τῆς πόλεως κρήνας ἀναφέρει ὁ Πausanias
 τὴν τῆς Πειρήνης λεγομένην χέουσιν ὕδωρ " πειρὴν ἡ δὲ "
 [β] καὶ τὴν Λέρναν, καὶ τῆς Γλαύκης ἀρχαιοτέρας ἐκείνων,
 τὰς ὁποίας ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς ἐποίησε, τὰ ὕδατα τῆς
 Στυμφήλου εἰς τὴν Κόρινθον εἰσαγαγὼν " Κρήναι δὲ
 , πολλαὶ μὲν ἀνὰ τὴν πόλιν πεποιήνται
 , πᾶσαν, ἅτε ἀφ' θόνου ῥέοντος σφίσιν ὕδα-
 , τος· καὶ ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀδριανὸς εἰσὴ γα-
 γενέκ Στυμφήλου. " [γ] Πότε ἐφθάρησαν τὰ Ῥω-
 μαϊκὰ ὑδραγωγεῖα, καὶ ἐκόπη τὸ Στυφάλιον ῥεῦμα εἶναι
 ἄδηλον. Ἴσως ἡ φθορὰ αὕτη ἔγινε διαρκούσης τινὸς τῶν
 τόσων πολιορκιῶν, ὅσας ὑπέφερον ἡ Κόρινθος.

Οἱ Ὀθωμανοὶ ἔφερον ἄλλα ὕδατα ἀπὸ τὸ ὄρος τῆς Λαύ-
 ρας, ἀλλὰ τὰ τουρκικὰ ὑδραγωγεῖα ἐφθάρησαν εἰς τὰς
 ἀρχὰς τοῦ ἀγῶνος. Ὡστε ἀπὸ τριῶν εἰδῶν ὑδάτων διετηρή-
 θη μόνον τὸ ἀρχαῖον ῥεῦμα.

Ἴδου ποῖα εἶναι σήμερον ἡ κατάστασις των. Δέκα κρή-
 ναι περίπου ὑπάρχουσιν ἐντὸς τῆς Κορίνθου· τὰ ὕδατα αὐτῶν
 δὲν εἶναι, ὡς δῆλον εἰς τὴν γεῦσιν, τῆς αὐτῆς ποιότητος.
 Τῆς εἰς τὸ Χατση Μουσταφᾶ χωρίον ὑπαρχούσης κρήνης

(α) Στράβων βιβλ. ἡ.

(β) Πausan. Κορινθ. Κεφ. ν'

(γ) αὐτόθι.

εἶναι τὸ ὑγιέστερον, εὐλαφρότερον καὶ καθαρότερον. Ὁμοι-
άζει πολὺ μὲ ἐκεῖνο τῆς Ἀκροκορινθίας Πειρήνης, καὶ
πιθανὸν ἀπὸ ταύτην νὰ ὑπερβῇ, ὡς ἐνομιζέτο καὶ παρὰ
τοῖς ἀρχαίοις κατὰ τὸν Στράβωνα. Μετὰ τοῦτο ἀξιόλογον
εἶναι τὸ τῆς εἰς τὴν Ἀναπνοᾶν κρήνης. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν
τινὰ εἶναι ὑφάλμυρα. Αἱ πηγαὶ αὐτῶν ἄδηλοι· πιθανὸν νὰ
καταρρέουσιν ὅλαι ἀπὸ τὸν βράχον τοῦ Ἀκροκορίνθου.

Ἀλλὰ δὲ διέρχονται ὑπογείως ἀπαραγνώριστα, ἢ διὰ φρεά-
των, τῶν ὁποίων εὐπορεῖ ἡ πόλις, τῶν μὲν ἀρχαίων, τῶν δὲ
Τουρκικῶν, κενῶν ἢ πλήρων, ἢ κεχωσμένων, ἢ ἀγνώστων.

Ἡ πλέον ἀξιοσημείωτος πηγαίου ὕδατος ἀνάβρυσις εἶναι εἰς
τὰ κοινῶς λ ο υ τ ρ ᾶ τῆς Ὀφιδίτης λεγόμενα, πλησίον
τοῦ σαδίου, ὑποκάτω τῆς ὑπωρείας, ἣτις εἰς τὴν θέσιν τῆς πη-
γῆς ταύτης λήγει ἐπὶ τῆς κοίτης, ἐν εἵδει ἡμικυκλίου σχη-
ματιζομένου ἀπὸ τὴν ἀπότομον καὶ κρημνώδη κοπὴν τῆς βο-
ρείου πλευρᾶς αὐτῆς. Εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλότητος ταύ-
της ὁ βράχος εἶναι ἐσκαμμένος ἐν εἵδει σπηλαίου, ὅπου ῥέει
ὑδωρδροσερὸν ἐξερχόμενον ἀπὸ ἐν ἑλλειψοειδὲς [ogival] δι-
ορύγμα, δύο μέτρα ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἀ-
νυψωμένον. Ἡ τὸν βράχον διασχίζουσα ταύτη στοὰ ἔχει
διάμετρον 3¼ μέτρου καὶ ὕψος δύο μέτρα περίπου, βυθι-
ζομένη κατ' εὐθείαν ἀπὸ βορρᾶν πρὸς μεσημβρίαν μέχρι
εἴκοσι μέτρων. Τὰ τεῖχη τῆς στοᾶς σχηματιζόμενα ἀπὸ
τὸν ἐσκαμμένον λευκότατον τοῦ βράχου λίθον, εἶναι γε-
γλυμμένα ἀπὸ κατακάθετα διαξύσματα καὶ ἐκ θηλοειδῶν
σταλακτιτῶν κεκαλυμμένα· τὸ ὕδωρ κατασταλάζει ἀπὸ τὴν
ἑλλειψοειδῇ ὀροφῇ τῆς στοᾶς, ἢ ῥέει εἰς τὰ παρατειχίσμα-
τα καὶ τὰ διαξύσματα, καὶ χέεται ἐπὶ τοῦ κεκλιμένου ἐ-
δάφους. Προχωρῶν τις δεκαεὶς μέτρα ἐντὸς τοῦ διορύγμα-
τος τούτου μὲ φῶς φθάνει εἰς μίαν κοιλότητα μεγαλητέραν
καὶ ὑψηλοτέραν δεξιόθεν τῆς στοᾶς, κωνοειδοῦς ἀκανονίσου
σχήματος, ἀνυψουμένην διὰ πέντε ἢ ἑξ βαθμίδων μέχρι
ἐνὸς μυχοῦ, ὅπου συνέρχονται τὰ διαπιδύζοντα ἀπὸ τὰς
φλέβας τοῦ βράχου νάματα. Ἡ στοὰ προχωρεῖ ἀκόμη
τέσσαρα μέτρα κατ' εὐθείαν, καὶ τελευτᾷ εἰς μυχὸν [cul-
de-sac].

Ἐντὸς τῆς ὑπογείου ταύτης στοᾶς ἡ δρόσος εἶναι ἐπισθητοτάτη. Αἱ ῥανίδες κατασταλάζουσι ἢ ἀναβρύουσι πανταχόθεν, διαβρέχουσai ὅλην τὴν λευκὴν τοῦ ψυχροῦ λίθου ἐπιφάνειαν. Τὸ ἐξερχόμενον ἀπὸ τὴν ὑπὲρ τοῦ διορύγματος ὕδωρ, ἔχει διάμετρον $1\frac{1}{2}$ δακτύλου.

Ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ αὐτοῦ βράχου ἀπαντῶνται καὶ ἄλλα διορύγματα τῶρα πεφραγμένα ἢ ἀποξηραμένα, ἐντὸς τῶν ὁποίων δύναται ἄνθρωπος νὰ εἰσέλθῃ, βυθιζομένων ἐντὸς τοῦ βράχου, καὶ ὑποδιαιρουμένων εἰς ἄλλους κλάδους· τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ταῦτα πάντα ἦσαν ὑδραγωγεῖα ἀρχαῖοτατα.

Ἡ θέσις τῶν λεγομένων τούτων λουτρῶν τῆς Ἀφροδίτης εἶναι τερπνοτάτη. Ἐντὸς τοῦ σπηλαίου τούτου κεκαλυμμένου τὸν θόλον μὲ χλωρὸν μνίου σκηνῶμα, ἐξ οὗ κρέμονται τοῦ ἀδιάντου αἱ ἀφροδίσαι τρίχες [*adiantus capillus veneris*], μὲ τὸν σιγανὸν ψόφον τῶν ἐπὶ τοῦ μαρμάρου κατασταλαζουσῶν ῥανίδων καὶ τοῦ καταλειβομένου ρεύματος, ἀπὸ τὴν ἱκμάδα τῆς διαβρεχούσης ὑγρασίας δροσιζόμενος ὁ θεατὴς ἐποπτεύει γοητευτικὴν πρόσοψιν. διὰ τοῦ κοιλάματος τούτου ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ βράχου ἑκατέρωθεν ὀριζομένου διακρίνονται, ὡς διὰ πανοράματος, ἐπὶ τῆς σμαραγδίνης ἐπιφανείας τοῦ ἡσύχου κόλπου τὰ πλευρὰ τοῦ Κιθαιρῶνος, καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ Ἑλικῶνος καὶ τοῦ Παρνασσοῦ νεφελώδη μαγδύαν ἡμφιεσμένοι, καὶ βαθμηδὸν ἀχρωματιζόμενοι εἰς τὸν ὀρίζοντα, ὅπου γίνονται ἀφανεῖς πρὸς δυσμὰς εἰς τὸ γλαυκὸν τοῦ οὐρανοῦ συγχεόμεναι. Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι πολὺ ὠραιότερα, ὅταν ὁ ἥλιος βυθιζόμενος ὀπισθεν τῶν ὀρέων τῆς Σικυωνίας ἀπαχαιρετῇ εἰς ὅλην του τὴν δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν τὴν σκηνὴν ταύτην, ἑξακοντίζων φλόγας φωτὸς ὡς πυρκαϊὰν καταφλέγουσαν μὲ χρυσοπορφύρους ἐλλάμψεις τὰ στέφοντα τὰς κορυφὰς νέφη· ἐνῶ δὲ αἱ ἀκτῖνες διαχέουσι χρυσὴν βαφὴν εἰς τὸν ὀρίζοντα, καὶ ἀντανεκλόμεναι ἀπὸ νέφος εἰς νέφος διαυγάζουσι τὸν γύρον αὐτῶν μὲ φοινίκειον παρυφὴν, ἡ σκιὰ τῶν ὀρέων πλατέως ἤδη ἐπὶ κεῖται τῆς πεδιάδος. Τότε σύ-

ρων τις τὸ βλέμμα εἰς τὴν ἀγχίαλον, ἐπὶ τῆς ὁποίας τὸ κύτρινον χρώμα τῶν ἀποξηραμένων χόρτων ρίπτει ὡς πενιχρὸν τάπητα, κυριεύεται ἀπὸ περίλυπον καὶ βαθὺ αἶσθημα ἐρημίας· πόσον αἱ καλλοναὶ τῆς φύσεως ἀμαυροῦνται, εἰάν ἡ τέχνη καὶ ἡ εὐφυΐα τοῦ ἀνθρώπου δὲν καλλωπίσῃ αὐτήν!

Καὶ τοῦτο ἀρμόζει ἰδίως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἣτις δὲν προσφέρει εἰς τὴν ὄρασιν ποταμοὺς εὐρυδίνας, καὶ νεφελοῦψῃ ὄρη νιφόμενα, καὶ ἀχανῆ πελάγη ἀγρίας καὶ ἐκτεταμένης φύσεως, ἀλλὰ χαρίεντας κόλπους καὶ τερπνὰς κοιλάδας καὶ ῥυάκας ὁμαλοὺς ἔρποντας σιγανῶς διὰ τῶν κοιλάδων ἐπὶ τὰ φέρων καταφύτων ἀπὸ ῥοδοδάφνας ὑπὸ τὰ φύλλα τῶν ὁποίων κρύπτονται τὰ νάματα, καὶ κρήνας φευγούσας ὑπὸ τὴν γῆν τὰ ἐρωτικὰ σκιρτήματα τῆς γλυκείας πνοῆς τῶν ξεφύρων, καὶ ὄρη ὅχι ὡς ἐκεῖνα τῆς Γραφῆς ἀπὸ τῶν ὁποίων βοᾷ ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἀλλὰ κατοικίας τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν λοιπῶν Θεῶν τῆς Μυθολογίας, οἵτινες τὰ ἀνθρώπινα πράγματα δὲν ὑπερέβλεπον, ὥστε νὰ μὴ λάβωσι μέρος εἰς αὐτὰ, καὶ μὲ τὰ πλάσματα νὰ συγγενεύσῃ τὴν γῆν μᾶλλον ἢ τὸν οὐρανὸν φοιτῶντες. Εἶναι φύσις ἀρμονίας, καὶ καλλιτεχνικῆς ἐμπνεύσεως, καὶ εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ φύσις αὕτη δὲν πρέπει νὰ παραιτηθῇ εἰς τὰς μάχας τῶν στοιχείων, ἀλλ' ἔχει ἀνάγκην τῆς φιλοκάλου περιποιήσεως τῶν ἀρχαίων, οἱ ὅποιοι ἔμφυχον τὴν εἰκόνα μὲ ναοὺς, καὶ ἀγάλματα, καὶ ἄλση καὶ πόαν ἀειθαλῇ ἀπεκατέστησαν. Ἐὰν ταῦτα λείψωσι, ἀφῆρέθη ἀπὸ τὴν Ἀφροδίτην ὁ κεστός. Εἶναι μὲν πάντοτε ὡραία αὕτη κατ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἀπεκδύθη τὴν ἄφατον γοητείαν εἰς τὴν ἐντέλειαν τῆς ἐκφράσεως. Καὶ ἡ ἐμπνεομένη ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς Ἑλλάδοςποίησις δὲν εἶναι μεταφυσικὴ, μελαγχολικὴ, ἀκανόνιστος, ἀπόκεντρος ὡς ἡ τῶν Βορείων παλαίουσα μὲ ἐξηγριωμένα στοιχεῖα καὶ πάθη σύροντα τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἐρημίαν, ἀλλὰ χαρίεσμα, ἀπλῆ, μεγαλοπρεπὲς, πλήρης εἰκόνων καὶ ἐλκύονσα τοὺς ἀνθρώπους εἰς κοινωνίας καὶ

τελετὰς καὶ ὕμνους. Ἔχει τὴν εὐχροίαν, τὴν λαμπρότητα, καὶ μεγαλοπρέπειαν τῆς Ἀνατολῆς μεμιγμένην μὲ τῆς Μεσημβρίας τὴν ζωηρότητα καὶ θερμότητα. Δὲν καταπιέζει μὲ ὁμίχλην τὴν καρδίαν, οὔτ' ἐμφυσᾷ ἀπογνώσεως δυσθυμίαν, οὔτε ἐμπνέει φάσματα τερατώδους σατανισμοῦ, ἀλλὰ διατίθησι τὴν φαντασίαν νὰ οἰκίσῃ μὲ πνεύματα τὸν αἰθέρα καὶ τὰ ὕδατα, νὰ δημιουργῇ ὡς πρόσωπα τὰς ἀφηρημένας ιδέας, νὰ ψάλλῃ τὰς χάριτας τῆς πατρίδος, τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἀναμιγνύουσα μὲ τὴν ποίησιν φιλοσοφίαν ἐνστάζουσαν εἰς τὴν ψυχὴν καρτερίαν καὶ γαλήνην.

Ἐπανέρχομαι εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὑδάτων. Περιερχόμενός τις διὰ τῆς κοίτης τὴν βόρειον πλευρὰν τῆς ὑπερείας ἐξανοίγει πολλὰ χάσματα εἰς τὸν βράχον, ὅπως τῶν ἀρχαίων ὑδραγωγείων, ἐντὸς τῶν ὁποίων δύναται ἄνθρωπος νὰ εἰσέλθῃ, καὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς μέγα διάστημα, ὡς εἰς τὴν περιγραφθεῖσαν ὑδροχόον στοὰν, κρήνην βεβαίως οὖσαν, οὐχὶ λουτρόν. Καὶ ἄλλαι παρόμοιαι ἐλλειψοειδεῖς στοαὶ εἰς τὸν βράχον ἐσκαμμέναι φαίνονται τὴν σήμερον, ὕδωρ ὅμως δὲν χέουσι.

Αἱ σημεριναὶ κρήναι διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως ἐξαρκοῦσι, οὐδὲν ὅμως διὰ τὴν καλλιέργειαν· τὸ ἔδαφος τῆς Κορίνθου εἶναι ἀνεπίδεκτον δενδροφυτείας, ἐὰν δὲν εἰσαχθῶσιν ὕδατα· ὅθεν μόλις ὀλιγώτατα φαίνονται διεσπαρμένως μικρὰ δένδρα. Διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐσπερίων δένδρων (λεμονίων πορτοκαλίων κτλ.) ὁ Κιαμίλ-βεης εἶχεν εἰσάξει ὕδατα ἀπὸ μίαν πηγὴν μίαν ὥραν περίπου ἀπέχουσαν, τὸ ρεῦμα ὅμως τῶν ὁρίων, ὡς εἴπομεν, ἀπεκόπη, εἰς τρόπον ὥστε ἡ πόλις ἥτις ἔχει τὰ ἀφθονώτερα νάματα, καὶ ἐσεμνύνετο διὰ τὰ λουτρά της, ἡ Κόρινθος, ἡ ὑπογείως διασχιζομένη καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις διὰ διορυγμάτων καὶ ὁχετῶν Ἑλληνικῶν, Ῥωμαϊκῶν καὶ Τουρκικῶν, ἐλλεῖπει σήμερον ὕδατος διὰ νὰ ποτίσῃ τὴν ξηρὰν γαῖάν της. Μόνος ὁ Ἀκροκόρινθος διατηρεῖ τὰ ἀρχαῖα καὶ περίφημα ἐν αὐτῷ ἀναβρύοντα ὕδατα, ὥστε

ἐπαληθεύουσιν εἰσέτι τὴν σήμερον οἱ Εὐριπίδαιοι στίχοι

” Ἦκω περίκλυστον προλιπούς

” Ἀκρον Κόρινθον

” Ἰερὸν ὄχθον, πόλιν Ἀφροδίτας

μόλον ὅτι ἡ θεὰ τῆς ὥραιότητος ἀπέβαλε πρὸ καρπῶ τὴν κυριαρχίαν ταύτην (α).

(α) Τὸ περίκλυστον, λέγει ὁ Στράβων, ἦτοι καταβάθος λεκτέον, ἐπεὶ καὶ τὰ φρέατα καὶ ὑπονόμοι λιβάδες διήκουσι δι’ αὐτοῦ· ἡ τὸ παλαιὸν ὑποληπτέον, τὴν Πειρήνην ἐπιπολάζειν, καὶ κατάρρυτον ποιεῖν τὸ ὄρος· Ἀμφότεραι αἱ ἐρμηνεῖαι εἰς τὸν βράχον σήμερον ἐντελέστατα ἐφαρμόζονται.

[Ἡ συνέχεια ἀκολουθεῖ.]